

Висновки

Запропонована методика аналізу податку на прибуток підприємств допоможе проаналізувати податок на прибуток за попередній період, змодельовати податкові відносини усередині підприємства, оцінити реальний стан нарахованого податку на підприємстві, надати необхідну інформацію про позитивні або негативні зрушення в сплаті податку підприємством, визначити фактори, які впливають на розмір податку. Внаслідок цього, проведений аналіз знайде помилки в існуючій податковій політиці підприємства, обґрунтує перспективи розвитку податкової політики підприємства, запропонує оптимальні рішення застосування альтернативних методів оподаткування, а також спрогнозує правильну податкову політику на майбутнє.

Перспективи подальших досліджень

Розроблена методика аналізу податку на прибуток підприємства входить до дослідженої проблеми розробки алгоритму податкового аудиту. За допомогою впровадження на підприємствах існуючих розробок аналізу податків настане розвиток податкової сфери, що забезпечить економічний розвиток країни загалом.

1. Антонов А.В., Котляр В.Ю. *Статистический анализ мультипликативных схем в экономике // Пробл. упр. и информатики.* – 2001. – N 4. – С. 122–132. 2. Буряк П.Ю. *Інтегровані підприємницькі структури: перспективи розвитку в Україні / НАН України; Інститут регіональних досліджень.* – Л.: Логос, 2003. – 564 с. 3. Десятнюк О.М. *Облік і внутрішній аудит основних засобів: організація та методика (на прикладі підприємств електротехнічної промисловості західного регіону України): Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.04; Терноп. акад. нар. госп-ва.* – Тернопіль, 1999. – 20 с. 4. Крисоватий А., Коцук Т. *Діалектика трансформації податкової політики України в контексті європейської інтеграції // Журн. європ. економіки.* – 2005. – 4, N 2. – С. 185–202. 5. Кейнс Дж. М. *Общая теория занятости, процента и денег / Ассоциация российских вузов / Н.Н. Любимов; Пер. с англ.* – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 352 с. 6. Макконелл Д., Кэмпбелл Р., Брю Стэнли Л. *Экономикс: принципы, проблемы и политика / Е.С. Иванова.* – К.: ХаГар, 1998. – 785 с. 7. Соколовська А.М. *Податкова система держави: теорія та практика становлення: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.04.01; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка.* – К., 2002. – 32 с. 8. Стадницький Ю., Загородній А., Товкан О. *Державне регулювання територіальної організації виробництва // Регіон. економіка.* – 2001. – N 3. – С. 138–151. 9. Стігліц Дж.Е. *Економіка державного сектору / Пер. з англ.* – К.: Основи, 1998. – 854 с. 10. Ткаченко Н.М. *Методологія бухгалтерського фінансового обліку на підприємствах України: Автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.06.04; Київ. нац. екон. ун-т.* – К., 2003. – 32 с. 11. Фромм Б. *Десять заповідей бізнесу и как их нарушают / Пер. з англ.* – М.: Текст, 1995. – 158 с.

УДК 658.589

М.М. Меркулов

Одеський національний університет ім. Мечнікова

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

© Меркулов М.М., 2007

Розглянуто проблеми щодо формування науково-технічної політики регіону та питання ефективного використання нововведень у промисловому виробництві в умовах глобальних змін в світовій економіці. Заакцентовано увагу на важливості вирішення цих питань на сучасному етапі господарювання.

Problems in relation to forming of scientific and technical policy of region and question of the effective use of innovations in industrial production at the conditions of total changes in world economy are examined; attention on importance of these questions' decision on the modern stage of manage is accented.

Постановка проблеми

Перехід до ринкових відносин передбачає якісну зміну механізму формування й реалізації державної науково-технічної політики. Вона має містити в собі елементи, пов'язані зі створенням зовнішнього й внутрішнього середовищ для розвитку підприємництва в науково-технічній сфері, заохочення конкуренції, а також обмеження монополістичної діяльності великих підприємств і концернів, що набуває особливої актуальності в умовах становлення ринкових відносин. Орієнтація системи управління на вирішення перспективних проблем прискорення суспільного розвитку потребує єдиної наукової концепції, в основу якої повинно бути покладено підвищення соціально-економічної ефективності суспільного виробництва. Реалізація цих концептуальних засад полягає у єдності соціально-економічної й науково-технічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Науковий аналіз і узагальнення проведених вітчизняними авторами досліджень, а також практика господарювання показує, що в ході здійснюваних в економіці України реформ найбільшого руйнування зазнала сфера прикладної науки і наукомістких виробництв [1, 2].

На початку реформ існувало переконання, що перехід до ринкових відносин стане потужним мотиваційним чинником для підприємств та організацій щодо їх переходу до інноваційної діяльності. Однак, як бачимо із тих самих, наведених вище, наукових джерел, цього не сталося. Це пояснюється тим, що діючі стимули інноваційної діяльності були зруйновані. Підприємці почали більше дбати про свої прибутки, які вони отримують з обігу коштів. Через відсутність сформованої науково-технічної політики держави розпочався занепад науково-технічного потенціалу промисловості.

Постановка цілей

Орієнтація системи управління на вирішення актуальних перспективних суспільних проблем зумовлює необхідність створення належних умов для прискореного розвитку науки, активізації науково-технічної діяльності підприємств та організацій, постійного впровадження результатів наукових досліджень у виробництво в результаті реалізації динамічної науково-технічної політики.

Виклад основного матеріалу

Динамічні трансформаційні процеси, які відбуваються в економіці України, спонукають органи державної влади до широкомасштабних заходів, спрямованих на прискорення економічного зростання на засадах сучасних досягнень вітчизняної науки і техніки.

У цьому контексті основні напрями науково-технічної політики держави в промисловості можуть бути такими:

1. Активізація інвестицій (зниження інвестиційної активності характерне для усіх джерел фінансування капітальних вкладень).
2. Забезпечення відтворення наукових розробок і технологій для стабільної присутності промисловості на світовому ринку.
3. Формування дієвого механізму об'єктивного добору найефективніших проектів, який ґрунтувався б на стратегічній вигоді надлишкової творчості, тобто вияв чітко вираженої державної лінії на підтримку винахідництва й раціоналізаторства. Необхідні вкладення в такі об'єкти інфраструктури, як технопарки й технополіси, різноманітні підприємства й організації інноваційного й підприємницького сервісу, інкубатори малого й середнього бізнесу тощо. Важливо перейти на оптимальну схему розміщення державних асигнувань в науку й інвестиції, застосовуючи, де це раціонально, принципи повернення або паритету приватних і державних часток.
4. Формування гнучкої системи структурних і фінансових форм організації науково-технічної й інноваційної політики. З цього погляду важливий пошук нових організаційно-фінансових форм, спроможних бути провідниками науково-технічної й інноваційної політики на різних рівнях державного управління.

Об'єктивні умови розвитку світового співтовариства, внутрішні й зовнішні чинники вимагають від кожної країни, у тому числі й від України, чіткого визначення свого місця й ролі на світовій арені. Для виконання цієї умови необхідно, щоб найважливішою складовою державної політики була науково-технічна стратегія, яка передбачає серйозні структурні зміни в економіці. Це зумовлено цілою низкою чинників, до яких можна віднести такі:

1. Сучасне світове господарство – це висококонкурентна економіка; наша країна має усі можливості бути інноваційним лідером за певними науково-технічними напрямками й має максимально їх використовувати.

2. Здійснюється перехід від міжфірмової конкуренції до конкуренції потужних наднаціональних компаній, до конкуренції угруповань країн-лідерів з іншими країнами світу. Отже, для інтеграції у світове співтовариство потрібні відповідні до законів світової конкуренції конкретні й реальні дії. Крім того, необхідні матеріальні умови, у тому числі потужний виробничий, науковий, фінансовий, організаційний, кадровий, інформаційний та інфраструктурний потенціали.

3. Слід розробляти й реалізовувати широкомасштабну загальнонаціональну державну науково-технічну стратегію і структурну політику, що ґрунтується на впровадженні новітніх досягнень, використанні оригінальних шляхів і методів вирішення перспективних проблем, які мають глобальне значення.

4. Варто підвищити роль держави у виборі пріоритетних напрямів НТП, здійсненні його довготермінового стратегічного планування.

5. Потрібно розробляти й реалізовувати довготермінові міждержавні програми на найважливіших напрямках НТП.

Найважливіші моделі, основні принципи формування й реалізації науково-технічної стратегії та структурної політики (НТС і СП), на нашу думку, можна згрупувати навколо таких принципових підходів.

1. Якісно нова, інтенсивна спрямованість НТС і СП. Нова модель науково-технічних і структурних перетворень – це переорієнтування на інтенсивний шлях розвитку економіки країни на базі найпередовіших ідей, науково-технічних досягнень світового рівня, освоєння конкурентоспроможних науко- і технологічних видів продукції й виробництв, що відповідають вимогам майбутнього. Як показує світовий досвід, гарантією соціально-економічного процвітання, конкурентоспроможності країни й ефективності промисловості на довготерміновий період може бути активна інвестиційна політика з розвитком наукоємних виробництв й освоєнням бездоганних за якістю видів продукції, високих технологій тощо.

2. Загальнодержавна НТС і СП – стрижень процвітання країни. Розвиток приватного й акціонерного капіталу, розширення можливостей підприємництва посилюють вагу державної політики в зазначеному аспекті. Різноманіття форм власності й організаційно-правових форм господарювання в умовах переходу до ринкових відносин створюють сприятливу основу для активізації інноваційної діяльності різноманітних ланок, сприяють підвищенню ефективності й конкурентоспроможності на різноманітних умовах. Об'єктивно необхідною стає кваліфікована координаційна ініціатива з боку держави, що забезпечує необхідні пріоритети в розв'язанні соціально-економічних та інших завдань.

3. Корінне структурне перетворення промисловості на базі новітніх науково-технічних досягнень. Мистецтво структурної політики має полягати в багаторівневому стимулюванні найефективніших структурних перетворень у найширшому аспекті, що спрямовані на забезпечення високої конкурентоспроможності економіки.

На нашу думку, першочергові глобальні структурні зсуви слід здійснювати за такими основними напрямками:

- зміцнення матеріально-технічної бази з урахуванням життєвого циклу найважливіших галузей: промисловості (машинобудування), інформатики тощо;
- розширення виробництва найважливіших видів техніки, устаткування, енергії, сучасних матеріалів і сировини;
- збільшення виробництва непродовольчих товарів народного споживання;
- підвищення науково-інформаційного й інноваційного потенціалу й капіталовкладень;
- збільшення експортно-імпортного потенціалу;
- розширення інфраструктури НТП й інноваційного ринку;
- створення кадрового й освітнього потенціалу.

Неодмінною умовою конкурентоспроможності країни є динамічність, гнучкість й адаптивність НТС і СП. Цьому може сприяти впровадження принципу інноваційності стратегічних проектів на всіх стадіях, що охоплюють етапи досліджень, прогнозування, проектування й управління реалізацією завдань. На початкових стадіях формування стратегії багатоваріантність дасть змогу здійснювати більш представницький конкурентний відбір кращих розроблень, а на стадії реалізації – повніше оцінити переваги варіантів і вносити можливі зміни до стратегічного курсу, уточнити цілі й кінцеві показники, своєчасно реагуючи на кон'юнктуру, що складається.

4. Цільовий проблемно-предметний принцип побудови НТС і СП із використанням стрункої системи цільових стратегічних довготермінових програм. Центральним об'єктом у цільових

програмах НТП і структурних зсувах має бути не галузь чи регіон загалом, а вирішення конкретної проблеми й досягнення в результаті цього вищого рівня ефективності й конкурентоспроможності.

5. Використання системи показників під час обґрунтування й оцінки НТС і СП. Вони мають об'єктивно й комплексно характеризувати вихідний (базовий) і кінцевий рівні науково-технологічного й соціально-економічного розвитку країни порівняно з кращими аналогічними критеріями, досягненими як усередині країни, так і за кордоном, або альтернативними проєктованими варіантами на перспективний період. Науково обґрунтована система критеріїв і показників має бути нормативно закріплена.

Найзагальніші показники, які рекомендовано використовувати для обґрунтування проєктів, оцінки результативності державної НТС і СП:

▼ показники, що характеризують становище країни у світі після реалізації цієї програми:

– обсяг виробництва або освоєння нового виду продукції, технології й питома вага у світовому обсязі;

– обсяг реалізації нововведення на зовнішньому ринку й частка його продажів;

– чистий прибуток від реалізації нововведення на зовнішньому ринку;

– конкурентоспроможність нововведення на зовнішньому ринку (зіставлення продажної ціни, якості, надійності, довговічності, зручності споживання, обслуговування тощо) порівняно з кращими закордонними аналогами;

▼ показники, що характеризують ефективність реалізації державної цільової програми:

– загальний обсяг капіталовкладень на реалізацію програми;

– середньорічний обсяг впровадження нововведення (кількість, питома вага тощо);

– середньорічна економія від зниження витрат виробництва під час реалізації програми;

– середньорічна економія в споживача під час використання нововведення;

– обсяг капітальних вкладень у споживача;

– рентабельність капітальних вкладень, які витрачають на реалізацію програми;

– рентабельність капітальних вкладень у споживача;

– економія найважливіших матеріальних ресурсів;

– зростання продуктивності праці персоналу й розв'язання соціальних завдань під час впровадження нововведення (економія робочої сили, створення нових робочих місць, поліпшення умов праці тощо);

– сума реального надходження прибутків до держбюджету (середньорічна) від реалізації цієї програми;

– сума бюджетних коштів, витрачених на реалізацію цієї програми;

– рентабельність бюджетних асигнувань на реалізацію програми;

▼ показники, що визначають вплив програми на екологічну ситуацію (щодо забруднення повітряного й водного середовищ);

▼ показники, що характеризують забезпечення економічної й політичної незалежності країни.

Додаткові параметри характеризують, наприклад, зміну науково-технологічного рівня продукції й виробництва, відповідність світовим вимогам стандартизації й сертифікації тощо.

6. Органічне поєднання методів непрямого ринкового й нормативного державного регулювання інноваційної діяльності. Нову модель формування й реалізації НТС і СП доцільно будувати на використанні формули регулювання й управління, що охоплює в органічній єдності:

– встановлення державою пріоритетних загальнонаціональних цілей із використанням одночасно широких загальнодемократичних експертиз прийнятих рішень;

– державне прогнозування глобальних параметрів промисловості країни;

– гнучкі механізми непрямого регулювання з використанням системи ринкових інструментів і стимулів.

Державне управління й регулювання – це не тільки встановлення певних завдань (держзамовлення тощо) або застосування тих чи інших (строгих або ліберальних) обмежень. Державне регулювання – це насамперед вибір цілей, пріоритетів, генеральних стратегічних напрямів й орієнтирів ефективного науково-технологічного й соціально-економічного розвитку. Це – здійснення комплексу заходів для організаційно-нормативної й державної фінансово-ресурсної підтримки інноваційної активності суб'єктів господарювання.

7. Створення нового покоління науково-виробничих й організаційно-управлінських систем, спроможних безперешкодно, гнучко й адаптивно діяти в режимі інноваційного конвеєра. Його

робота має передбачати синхронний взаємозв'язок, взаємозамінність й ефективне самоналаштування елементів оргструктури по вертикалі й по горизонталі.

Поряд зі створенням нових систем слід здійснювати модифікацію вже наявних організаційних і виробничих структур та методів управління НТП шляхом скасування проміжних ланок, децентралізації управління, диверсифікації операцій, розширення прав персоналу, впровадження прогресивних інформаційних технологій.

8. Демократизація формування й реорганізації НТС і СП на всіх стадіях і рівнях. Йдеться про створення сприятливих умов для демократичної, найширшої участі в інноваційній діяльності усього розмаїття господарських систем, організаційно-правових форм підприємництва, незалежно від форм власності, підпорядкування, профілю діяльності, територіального розміщення. Важливо домогтися перенесення центра ваги із суто адміністративних строгих методів на координаційно-індикативний стиль управління науково-технічним і структурним прогресом, перетворення держави в ефективного партнера суб'єктів господарювання. Державні органи мають сприяти самостійному виборові найефективніших науково-технологічних рішень, формувати організаційно-правову й нормативну базу, щоб стимулювати освоєння і впровадження новітніх досягнень на усіх рівнях господарювання, підвищувати інноваційну активність, сприяти зростанню науково-виробничого й кадрового потенціалу.

9. Розвиток міжнародної співпраці й обміну досвідом у сфері інноваційної діяльності. Перспективним може стати створення дієвих організаційно-економічних форм міжнародної співпраці в інноваційній сфері, зокрема шляхом розвитку спільних ніш, наукових центрів, інформаційних систем та інших організацій, що виконують спільні проекти, дослідження, розроблення. Велике значення може мати здійснення разом із закордонними партнерами заходів щодо уніфікації й узгодження систем стандартів, нормативно-правових документів, митних правил, з тим, щоб усунути дискримінаційні обмеження у сфері НТП й інноваційної співпраці.

Практика світового господарства та її узагальнення показали величезний позитивний вплив цивілізованого ринку на процес розвитку. Ринок виявляє реальну вартість товарів, стимулює краще виробництво, формує поточний попит. Залучаючи маси структур до матеріально відповідального й мотивованого суперництва, він об'єктивно штовхає підприємців до кращих варіантів розвитку. Фінансова система ринкової економіки за відсутності монопольного преса сприяє перетіканню ресурсів у потрібному напрямку.

На теперішньому етапі Україні потрібна концепція використання сукупності інвестицій, що мала б інноваційно-відтворювальний характер. Механізм реалізації нової концепції науково-технічної політики має містити в собі:

- розроблення системи критеріїв і методів оптимізації інвестицій як орієнтирів вибору з усіх альтернативних, найпрогресивніших, прибуткових виробничих змін, які в кінцевому підсумку зводяться до найбільшого соціально-економічного ефекту для усього суспільства і його структур з урахуванням трудових зусиль;
- формування потужної інформаційно-технічної бази й створення правової основи для організації досягнення оптимального результату;
- створення системи активного, потужного стимулювання й відповідальності за найкраще використання можливостей НТП.

Висновки

Формування нової організації виробництва на базі НТП має охоплювати усі його стадії: прогнозування, планування, розвиток матеріальних передумов реалізації, включаючи організацію праці. У структурі процесу відтворення мають бути нові головні компоненти: критерій – як максимум соціально-економічного ефекту для економіки країни загалом, у тому числі і для промисловості; стимули прямування до нього, що породжують додатковий ефект щодо сформованої практики. Перехід від раціоналізації до оптимізації науково-технічної політики виступає як якісне перетворення розширеного відтворення інтенсивного типу в науково-інноваційний процес із пошуком найкращих розв'язків і найвигіднішої реалізації потенціалу досягнень НТП для забезпечення найбільшого добробуту суспільства.

Перспективи подальших досліджень

Вітчизняна наука повинна спрямувати свій потенціал на розв'язання першочергових завдань, пов'язаних з інноваційним наповненням виробничих процесів у пріоритетних галузях

національного господарства з метою забезпечення їх конкурентоспроможності в сучасних глобалізаційних процесах.

1. Стратегія сталого розвитку та структурно-інноваційної перебудови української економіки на період 2004–2015 роки: Матеріали науково-практичної конференції // Урядовий кур'єр. – 2004. – №75. 2. Матеріали науково-практичної конференції “Утвердження інноваційної моделі розвитку економіки України” // Урядовий кур'єр. – 2003. – № № 34–35. 3. Запоточний І.В., Захарченко В.І. Державне регулювання регіональної економіки. – Харків: Одісей. – 2003. – 592 с. 4. Захарченко В.И., Меркулов Н.Н. Инновационная система региона. – Одеса: Наука і техніка. – 2005. – 116 с.

УДК 001.895:334.012.23

І.П. Мойсєнко, О.Б. Стефанишин

Львівський інститут
Міжрегіональної академії управління персоналом

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В ІННОВАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

© Мойсєнко І.П., Стефанишин О.Б., 2007

Розглядаються проблеми формування та розвитку інтелектуального потенціалу підприємств. Інтелектуальний потенціал визначається інтелектуальним капіталом підприємства та системою управління знаннями. Інтелектуальний потенціал та його характеристики визначають функціональну стабільність та розвиток інноваційної трансформації економіки.

The article is dedicated to the problems of formation and development of the enterprises intellectual potential. The main idea of the intellectual potential is determined as the possibility for the elements of the intellectual capital & knowledge management to form such innovation management. The intellectual potential characteristics provide the functioning stability and the development of innovation economic system.

Постановка проблеми

Ринкова трансформація передбачає рух від одного якісного стану до іншого в результаті глибоких системних змін в економічній та політичній сферах. Зміни соціально-економічного устрою України, політичної системи, геополітичних характеристик, характеру зв'язків з іншими країнами сприяють включенню України в загальний рух до економіки знань.

Нова стадія економічного розвитку ознаменувалася тим, що в розвинутих країнах пріоритетними напрямками матеріальних і фінансових інвестицій стає інтелектуальний капітал, що набуває форми капіталу через суспільну необхідність в створенні суспільних благ. Специфічною ознакою економіки знань є поява все більш складних не матеріальних, а інтелектуальних форм капіталу, які володіють більшим потенціалом економічної активності.

Економіка знань – це такий рівень розвитку економіки, коли на перший план виходять інтелектуальні ресурси. Це є економіка, де нові знання виробляються, накопичуються і ефективно використовуються, де є попит і пропозиція на них, де знання роблять більш ефективним використання інших чинників виробництва.

Трансформація економіки України у напрямку формування економіки знань, на нашу думку, передбачає визначення змін інтелектуально-інноваційного типу у таких напрямках:

– системи суспільних цінностей – існування взаємозв'язку і взаємодії культури та економічного розвитку;

– системи освіти – здатність країни підтримувати сучасну і ефективну систему освіти, підвищувати інтелектуальний компонент робочої сили;

– системи підтримки приватного сектору і підприємництва – формування і підтримка сприятливого інвестиційно-інноваційного середовища;